

Centraal Planbureau

CPB Achtergronddocument | 16 augustus 2018

Toelichting aanpassingen presentatie koopkrachtramingen CPB

Patrick Koot
Marente Vlekke

Toelichting aanpassingen presentatie koopkrachtramingen CPB

Patrick Koot
Marente Vlekke

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave—4

- 1 Aanleiding en verbeterpunten—5
 - 1.1 Aanleiding—5
 - 1.2 Uitgangs- en verbeterpunten—5

- 2 Wijzigingen in de presentatie van de koopkrachtramingen—7
 - 2.1 Wijzigingen—7
 - 2.2 Indeling naar inkomensniveau in kwintielen—7
 - Gevolgen aanpassing voor koopkrachtbeeld Regeerakkoord 2018-2021—7
 - 2.3 Van medianentabel naar een boxplottabel—8

1 Aanleiding en verbeterpunten

1.1 Aanleiding

Een evenwichtige inkomensverdeling is één van de doelstellingen van het economisch beleid in Nederland. De koopkrachtramingen van het Centraal Planbureau (CPB) zijn een belangrijk hulpmiddel bij de totstandkoming van dit beleid, zoals op Prinsjesdag, de doorrekening van het Regeerakkoord, of de doorrekening van verkiezingsprogramma's. In het [Centraal Economisch Plan \(CEP\) 2018](#) bespreekt het CPB de rol van de koopkrachtplaatjes in de jaarlijkse augustusbesluitvorming ¹. Hieruit blijkt dat een belangrijk deel van de besluitvorming zich inderdaad richt op de vraag of de koopkracht zich evenwichtig ontwikkelt voor de verschillende bevolkingsgroepen. Het CPB concludeert dat de herverdeling van koopkrachteffecten hout snijdt, maar waarschuwt tegelijkertijd voor het sturen op precieze 'mediane' uitkomsten, gelet op de onzekerheid rond het ramen van de koopkracht.

De presentatie van koopkrachteffecten kan veel invloed hebben op politieke discussies. Daarom is het zinvol om ook regelmatig te kijken naar mogelijke verbeteringen van de manier waarop koopkrachteffecten worden berekend en vervolgens gepresenteerd. Het CPB heeft daartoe in 2017 binnen een ambtelijke werkgroep (met SZW, FIN en EZ) gekeken naar mogelijke verbeterpunten in de presentatie.

1.2 Uitgangs- en verbeterpunten

In de presentatie van de koopkrachtramingen staat een aantal uitgangspunten centraal:

- We geven een zo volledig mogelijke en representatieve weergave van de werkelijkheid, gegeven dat het om de statische koopkrachtontwikkeling gaat.
- De doorsnedes doen recht aan de verschillen in koopkrachtontwikkeling binnen de bevolking, zowel in termen van beleidsmatige knoppen als in termen van aandachtsgroepen in beleid.
- Gepresenteerde groepen zijn zo veel mogelijk homogeen, om onbedoelde spreiding rond de mediaan te beperken.
- De omvang van de gepresenteerde groepen is zo veel mogelijk gelijk, zodat de presentatie een representatief beeld geeft van de Nederlandse bevolking.

Op basis van die uitgangspunten constateert het CPB een tweetal verbeterpunten in de huidige koopkrachtpresentatie:

¹Zie ook: <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/met-koopkrachtplaatjes-in-de-hand-kun-je-niet-bepalen-hoe-je-eigen-portemonnee-er-volgend-jaar-uit-gaat-zien-b8ee3f2a/>.

1. De huidige medianentabel die het CPB hanteert (zie tabel 1.1), bevat een indeling naar inkomenshoogte opgesplitst in vier groepen (<175% wml, 175% - 350% wml, 350% wml- 500% wml en > 500% wml). Vooral de eerste inkomensgroep is erg divers (met 38% van alle huishoudens) en loopt van minima tot ongeveer het modale inkomen. De koopkrachtontwikkeling binnen de groep kan daardoor sterk uiteenlopen. Daarnaast verschillen de vier inkomensgroepen in omvang.
2. Ook binnen andere groepen is sprake van een (soms behoorlijke) spreiding in koopkrachtontwikkeling, die weliswaar in de puntenwolken duidelijk wordt, maar in de medianentabel onderbelicht blijft.

Tabel 1.1 Oude medianentabel koopkrachtontwikkeling 2018 en 2019, concept-MEV 2019

	2018	2019	
	Mediaan koopkrachtmutatie in % (a)	Omvang in % totaal (b)	
Inkomensniveau (c)			
< 175% wml	0,2	1,0	38
175-350% wml	0,4	1,4	37
350-500% wml	0,7	1,6	14
> 500% wml	0,7	1,4	11
Inkomensbron (d)			
Werkenden (e)	0,6	1,4	63
Uitkeringsgerechtigden	0,1	0,5	9
Gepensioneerden	0,0	1,1	26
Huishoudtype			
Tweeverdieners	0,5	1,4	51
Alleenstaanden	0,2	1,1	43
Alleenverdieners	0,2	1,5	6
Gezinssamenstelling (f)			
Met kinderen	0,7	1,4	25
Zonder kinderen	0,4	1,3	50
Alle huishoudens	0,4	1,3	100

(a) Statische koopkrachtmutaties exclusief incidentele inkomensmutaties.
(b) Percentage van totaal aantal huishoudens in 2018.
(c) Bruto inkomen uit arbeid of uitkering op huishoudniveau; het bruto minimumloon (wml) is in 2018 ongeveer 20.600 euro.
(d) De indeling naar inkomensbron is op basis van de hoogste inkomensbron op huishoudniveau, waarbij een huishouden waarvan hoofd of partner winstinkomen heeft, bij werkenden wordt ingedeeld. Huishoudens met vroegpensioen of studiefinanciering als hoogste inkomensbron zijn uitgezonderd.
(e) Bij de koopkrachtmutatie van werkenden wordt geen rekening gehouden met incidentele mutaties van het loon, zoals het ontvangen of wegvallen van bonussen.
(f) De indeling naar gezinssamenstelling is op basis van aanwezigheid van kinderen tot 18 jaar en is exclusief huishoudens van gepensioneerden.

2 Wijzigingen in de presentatie van de koopkrachtramingen

2.1 Wijzigingen

Om recht te doen aan de gesignaleerde verbeterpunten voert het CPB met ingang van de (concept-) *Macro Economische Verkenning (MEV) 2019* verschillende wijzigingen door:

1. De huidige indeling naar inkomenshoogte op basis van het wml wordt vervangen door vijf groepen van gelijke grootte in oplopende volgorde van inkomen, ieder 20% van alle huishoudens ('kwintielen').
2. De medianentabel wordt uitgebreid met boxplots.

2.2 Indeling naar inkomensniveau in kwintielen

Om recht te doen aan de gesignaleerde verbeterpunten met betrekking tot de diversiteit in de onderste inkomensgroep ($\leq 175\%$ wml) gaat het CPB de huishoudens voortaan op basis van het huishoudinkomen indelen in vijf groepen van gelijke grootte in oplopende volgorde van inkomen, ieder 20% van alle huishoudens (zie tabel 2.1). Door deze nieuwe indeling wordt de spreiding binnen de groep teruggebracht. Tevens brengt deze indeling de evenwichtigheid van de koopkrachtontwikkeling zuiverder in kaart dan de oude indeling. De andere gebruikelijke doorsnedes in de medianentabel (naar inkomensbron, huishoudtype en aanwezigheid van kinderen) blijven gehandhaafd.

Gevolgen aanpassing voor koopkrachtbeeld Regeerakkoord 2018-2021

De aanpassing leidt niet tot grote verschuivingen in het koopkrachtbeeld van het regeerakkoord, zoals eerder doorgerekend door het CPB² (zie tabel 2.1).

² https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-4okt2017-Analyse-economische-en-budgettaire-effecten-Regeerakkoord_0.pdf

Tabel 2.1 Mediane koopkrachteffecten 2018-2021, gemiddeld per jaar, basispad + Regeerakkoord

Koopkrachtbeeld oude indeling			Koopkrachtbeeld nieuwe indeling		
Inkomensniveau	Mediaan	Omvang	Inkomensgroepen	Mediaan	Omvang
<= 175% wml	0,8	38%	1-20% (< 112% wml)	0,7	20%
175- 350% wml	1,3	37%	21-40% (112-180% wml)	1,0	20%
350- 500% wml	1,4	14%	41-60% (180-260% wml)	1,3	20%
> 500% wml	1,4	11%	61-80% (260-380% wml)	1,4	20%
			81-100% (> 380% wml)	1,4	20%

2.3 Van medianentabel naar een boxplottabel

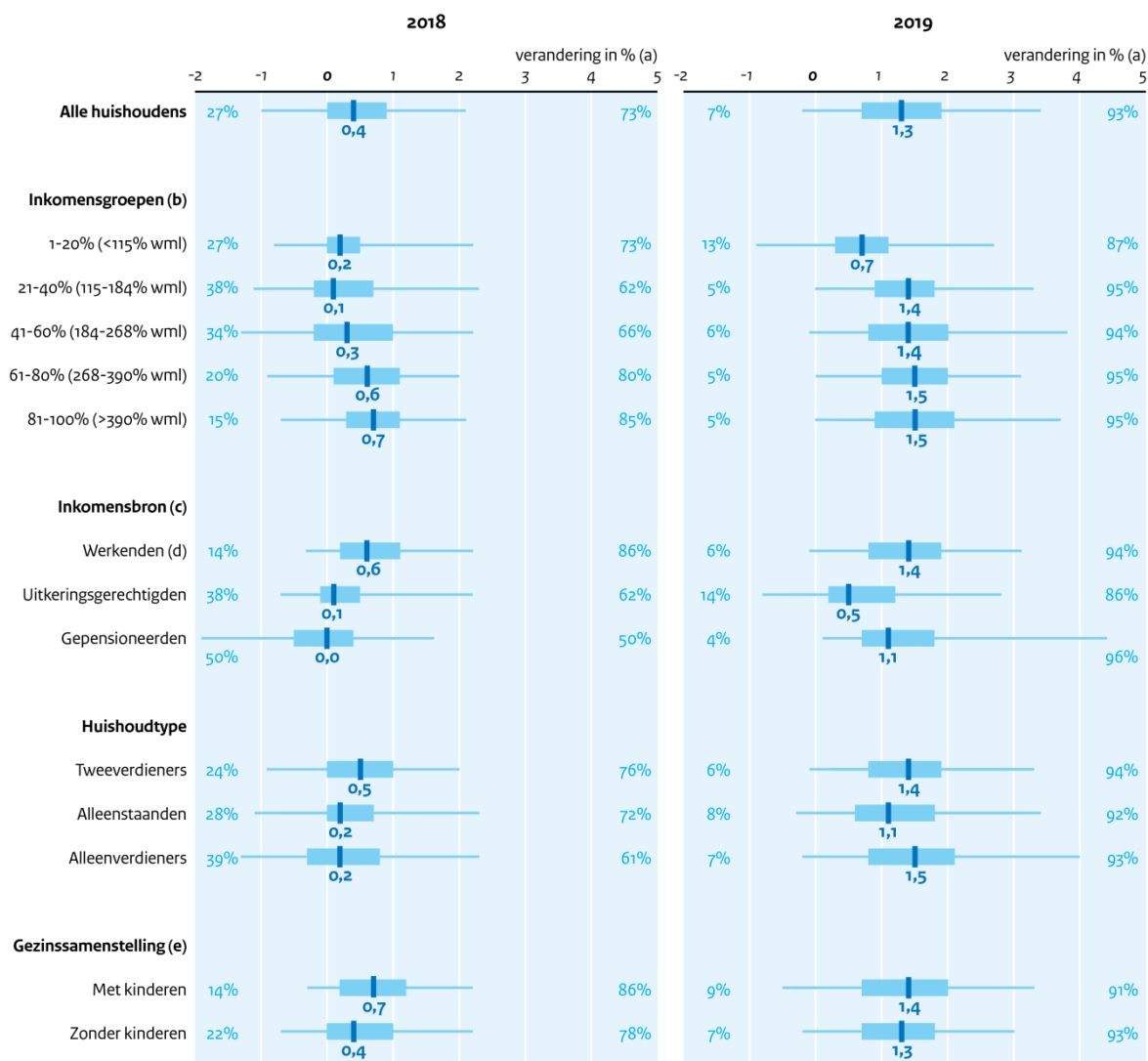
De gewijzigde indeling van de medianentabel doet nog geen recht aan het tweede verbeterpunt dat de grote spreiding in koopkrachtontwikkeling binnen groepen onvoldoende in beeld is. De mediaan laat immers slechts het middelste huishouden binnen een groep zien. Zo betekent een positieve mediaan bijvoorbeeld niet dat alle huishoudens binnen een groep erop vooruit gaan. Het is belangrijk dit in discussies en berichtgeving over de mediane koopkrachtontwikkeling niet uit het oog te verliezen.

Het CPB maakt de spreiding rond de medianentabel momenteel apart inzichtelijk via zes puntenwolken, maar door de veelheid aan informatie ligt de focus (zowel politiek als maatschappelijk) sterk op de medianentabel. Daarnaast wordt de interpretatie van puntenwolken lastig gevonden. In het *CEP 2018* heeft het CPB daarom geëxperimenteerd met een boxplottabel, waarin zowel de mediaan, als de spreiding rondom dit cijfer inzichtelijk gemaakt wordt. Het grote voordeel van de boxplottabel is dat deze een deel van de informatie uit de medianentabel integreert met informatie over de spreiding uit de puntenwolken. Zie figuur 2.1 voor de boxplottabel van de concept-MEV 2019.

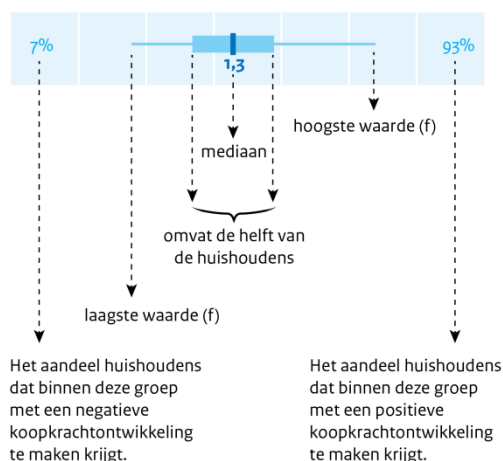
In de nieuwe presentatie wordt ook vermeld welk percentage van de huishoudens er op voor- en op achteruit gaan. Voordeel hiervan is dat direct inzichtelijk wordt dat een positieve dan wel negatieve mediaan niet betekent dat alle huishoudens binnen een groep er respectievelijk op vooruit dan wel achteruit gaan. Het biedt de nodige nuance op het mediane koopkrachtbeeld.

Omdat de spreiding van de koopkrachtcijfers al inzichtelijk wordt in de boxplottabel, presenteren we voortaan nog één puntenwolk voor alle huishoudens waarin de medianen naar inkomensbron worden onderscheiden, zie figuur 2.2. De boxplottabel in combinatie met de puntenwolk schept zo een reëel beeld van de koopkrachtontwikkeling binnen de verschillende groepen. De overige puntenwolken (voor verschillende subgroepen) verdwijnen uit de presentatie, aangezien de informatie over de spreiding van koopkrachteffecten naar inkomensgroep al onderdeel is van de boxplottabel.

Figuur 2.1 Boxplottabel koopkrachtontwikkeling 2018 en 2019, concept-MEV 2019

Hoe af te lezen?

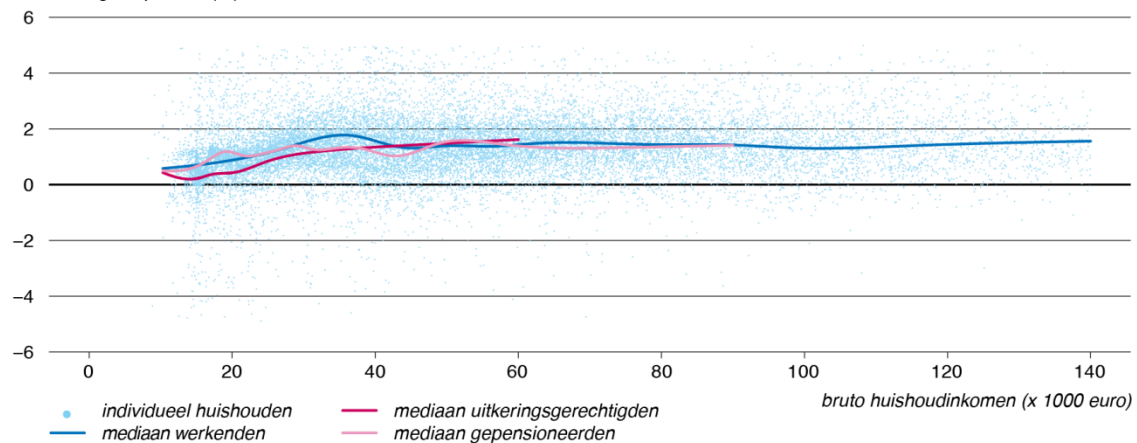
Een mediaan is de middelste waarde van een verdeling van cijfers, geordend van laag naar hoog. Een mediane koopkrachtontwikkeling van 1,3% voor alle huishoudens betekent dat de helft van de huishoudens een koopkrachtontwikkeling van 1,3% of lager heeft, en de andere helft 1,3% of hoger. Voor de helft van de huishoudens valt de koopkrachtontwikkeling binnen het blauwe balkje, met een kwart boven en een kwart onder de mediaan. De andere helft van de huishoudens heeft een koopkrachtontwikkeling die hier buiten valt. De staarten van de boxplot laten de laagste en hoogste koopkrachtontwikkeling zien.

- (a) Statistische koopkrachtveranderingen exclusief incidentele inkomensveranderingen.
- (b) Bruto inkomen uit arbeid of uitkering op huishoudniveau; het bruto minimumloon (wml) is in 2018 ongeveer 20.600 euro. De inkomensgroepen zijn verdeeld in vijf groepen van gelijke grootte in oplopende volgorde van inkomen, ieder 20% van alle huishoudens.
- (c) De indeling naar inkomensbron is op basis van de hoogste inkomensbron op huishoudniveau, waarbij een huishouden waarvan hoofd of partner winst-inkomen heeft, bij werkenden wordt ingedeeld. Huishoudens met vroegpensioen of studiefinanciering als hoogste inkomensbron zijn uitgezonderd.
- (d) Bij de koopkrachtverandering van werkenden wordt geen rekening gehouden met incidentele verandering van het loon, zoals het ontvangen of wegvallen van bonussen.
- (e) De indeling naar gezinssamenstelling is op basis van de aanwezigheid van kinderen tot achttien jaar en is exclusief huishoudens van gepensioneerden.
- (f) De laagste en hoogste waarde zijn afgekapt op resp. 5% en 95%, omdat de raming van het minimum en maximum onnauwkeurig is.

Figuur 2.2 Puntenwolk 2019, concept-MEV2019

Koopkrachtontwikkeling per huishouden

Verandering koopkracht (%) 2019 t.o.v. 2018

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
T (088) 984 60 00

info@cpb.nl | www.cpb.nl

Augustus 2018